

ЦІЛІ НАВЧАННЯ АНГЛОМОВНОМУ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОМУ МОНОЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННЮ МАЙБУТНІХ ТЕХНОЛОГІВ

В статті розглядається питання формування компетентності сучасного фахівця галузі «хімічна технологія» в англomовному професійно орієнтованому монологічному мовленні. Проаналізовані та уточнені цілі і задачі навчання англomовному професійно орієнтованому монологічному мовленню майбутніх технологів.

***Ключові слова:** цілі та задачі навчання, компетенція, професійно орієнтоване монологічне мовлення, фахівець галузі «хімічна технологія».*

Волкова О. А. Цели обучения англоязычной профессионально ориентированной монологической речи будущих технологов

В статье рассматривается вопрос формирования компетентности современного специалиста отрасли «химическая технология» в англоязычной профессионально ориентированной монологической речи. Проанализированы и уточнены цели и задачи обучения англоязычной профессионально ориентированной монологической речи будущих технологов.

***Ключевые слова:** цели и задачи обучения, компетенция, профессионально ориентированная монологическая речь, специалист отрасли «химическая технология».*

Volkova O. A. Aims of teaching English profession-oriented monologue speech to future technologists

The article deals with the development of modern specialists' competence in English profession-oriented monologue speech in the context of sustainable

development. The study analyses and defines more precisely the aims and objectives of developing English profession-oriented monologue speech of future technologists.

Keywords: teaching aims and objectives, competence, profession-oriented monologue speech, specialists in the field of chemical technology

Проблемі формування іншомовної компетентності у професійно орієнтованому монологічному мовленні (ПОММ) присвячена значна кількість наукових досліджень таких вчених як Л. Є. Алексєєва, Н.Ф. Бориско, В.А. Бухбиндер, Н.Д. Гальскова, Н.І. Гез, І.О. Зимня, Б.А. Лapidус, С.Ю. Ніколаєва, Е.И.Пассов, М.В. Паустовська, Н.Р. Петранговська, Л.А. Сажко, В.Л. Скалкин, О.М. Соловова, О.Б. Тарнопольський, А.М. Щукін, D. Brington, D. Coyle, T. Dudley-Evans, J. Harmer та інші.

Проте, на сучасному етапі залишається низка невирішених питань щодо формування англomовної компетентності у ПОММ студентів окремих напрямків підготовки в немовних ВНЗ. По-перше, чинні програми не завжди враховують специфічні проблеми певних напрямів підготовки; по-друге цілі й зміст навчання ПОММ потребують уточнення і оновлення, що, в свою чергу, потребує розв'язання питання відбору навчального матеріалу з метою оптимізації навчання цього виду мовленнєвої діяльності.

До одного з таких напрямів підготовки належить «хімічна технологія». Хімічна індустрія постачає промисловості та сільському господарству паливно-мастильні матеріали, мінеральні добрива, фармацевтичні препарати, синтетичні матеріали та волокна, луги, кислоти, розчинники, вибухові речовини тощо. На початку ХХІ ст. галузі хімічної промисловості стали значною частиною світового господарства. В цих галузях зайнято приблизно 20 млн. людей, а їх продукція забезпечує більш ніж 15% експортно-імпортних операцій [11]. Всі підприємства, що використовують хімічні процеси, пов'язані між собою складною сіткою технологічних зв'язків і висувають високі вимоги до рівня освіти фахівців. Згідно освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавра з напрямку підготовки 051301 «хімічна технологія» (НТУУ «КПІ») [7, с. 18] серед

компетентностей, якими мають володіти майбутні фахівці цієї галузі для вирішення типових задач професійної діяльності, є знання іноземної мови. Компетентність у іншомовному ПОММ необхідна вітчизняним фахівцям для успішної інтеграції у міжнародний науковий простір, оприлюднення результатів науково-дослідної роботи, обміну науковим досвідом, участі у програмах обміну тощо.

Необхідність уточнення цілей і оновлення змісту навчання ПОММ майбутніх фахівців галузі знань «хімічна технологія та інженерія» зумовлюється вимогами сучасного суспільства до рівня їх освіти, їх мовних потреб, умов навчання (кількості годин, їх концентрації, наповнюваності навчальних груп, наявності ТЗН, підручників тощо), сучасним розвитком наук цієї галузі, методики навчання, її базових і суміжних наук, розвитком вищої іншомовної професійно-орієнтованої освіти, а також ключовими напрямами державної та міжнародної освітньої політики, які включають [5, с. 3-11]:

- модернізацію змісту й організації освіти на засадах компетентнісного підходу;
- переорієнтацію змісту освіти на цілі сталого розвитку;
- забезпечення доступності та неперервності освіти впродовж життя;
- гуманізацію, екологізацію та інформатизацію системи освіти;
- впровадження у навчально-виховний процес інноваційних та інформаційно-комунікаційних технологій;
- розвиток мислення, орієнтованого на стале майбутнє.

Отже, актуальність теми нашого дослідження зумовлюється наступними факторами:

- соціальним замовленням на кваліфікованих фахівців в галузі хімічної технології та інженерії, здатних успішно і адекватно спілкуватися іноземною мовою в умовах міжкультурної комунікації у типових ситуаціях професійної діяльності;

- необхідністю уточнення цілей і оновлення змісту навчання іншомовного професійно орієнтованого монологічного мовлення студентів напряму підготовки «хімічна технологія» з урахуванням ключових напрямків державної та міжнародної освітньої політики.

У сучасній методиці навчання ІМіК в аспекті компетентнісного підходу цілі навчання визначаються як «заздалегідь запланований результат навчальної діяльності» [12, с. 106; 1, с. 5; 6, с. 11]. Отже, ми маємо чітко розуміти, які знання, вміння та навички повинні мати студенти після закінчення курсу навчання. Згідно чинної Програми з АМПС стандартом для ступеня бакалавра немовного навчального закладу є досягнення мінімально прийнятного рівня володіння мовою (РВМ) В2 [8, с. 2]. Стосовно формування мовленнєвої компетентності у монологічному мовленні, в чинній Програмі з АМПС вимоги до студента, який досягнув РВМ В2 та став належним користувачем, визначаються так: «можу робити чіткі, детальні описи та презентації з широкого кола навчальних і професійних тем, розгортаючи та підтримуючи ідеї відповідними прикладами і використовуючи відповідну термінологію» [8, с. 26]. Саме це визначення доцільно прийняти за загальну кінцеву практичну мету формування мовленнєвої компетенції у монологічному мовленні студентів ІV курсу напряму підготовки «хімічна технологія».

У сучасній вітчизняній методиці навчання іншомовної мовленнєвої діяльності мовленнєва компетентність розглядається як один з компонентів єдності, до складу якої також входять лінгвістичні (мовні), лінгвосоціокультурна, навчально-стратегічна та комунікативна професійна компетентності [2, с. 36; 4 с. 91; 6, с. 12; 8, с. 7-8; 10, с. 6; 13, с. 343]. Тому далі в роботі ми маємо докладно розглянути цілі навчання всіх цих компетентностей.

Мовленнєва компетентність у монологічному мовленні базується на взаємодії знань, умінь, навичок, якостей і здібностей студентів, які формуються на основі відібраних професійно орієнтованих сфер, тем і ситуацій спілкування, комунікативних цілей, намірів та ролей з метою забезпечення професійних

потреб студентів та досягнення ними РВМ В2. Згідно чинної Програми з АМПС мовленнєві вміння у ПОММ для РВМ В2 включають здатність студентів [8, с. 9]:

- чітко виступати з індивідуально підготовленими презентаціями, які включають широке коло тем академічного та професійного спрямування;
- продукувати повні і чіткі монологічні висловлювання з широкого кола навчальних і професійно орієнтованих тем;
- поєднувати висловлювання у чіткій та логічно оформлений дискурс, використовуючи основні засоби зв'язку.

Для досягнення цих цілей, метою яких є формування англомовної професійно орієнтованої компетентності рівня В2, потрібно обґрунтувати і визначити предметний аспект змісту навчання студентів IV курсу напряму підготовки «хімічна технологія», а саме, професійні сфери і види спілкування, функції, мовленнєві ситуації та ролі, немовленнєві засоби комунікації, комунікаційні цілі і наміри, а також теми, проблеми і тексти.

Ефективність реалізації іншомовного міжкультурного спілкування після закінчення студентами курсу АМПС залежить не лише від рівня сформованості мовленнєвої компетентності студентів. Важливе значення також має рівень сформованості лінгвосоціокультурної компетентності, яка відповідно до чинної Програми з АМПС, забезпечує здатність студентів [8, с. 10]:

- розуміти різні культури і аспекти мовної поведінки у професійному середовищі;
- розуміти, як відрізняються основні цінності, переконання та поведінка в академічному і професійному середовищі в інших країнах у порівнянні з Україною;
- розуміти різні корпоративні культури в певних професійних середовищах і те, яким чином вони співвідносяться одна з одною;

- належним чином поводити себе й реагувати у типових світських, академічних і професійних ситуаціях;
- розуміти жестикуляцію та міміку, усвідомлювати значення фізичної відстані під час спілкування у таких ситуаціях.

Для забезпечення досягнення необхідного рівня сформованості лінгвосоціокультурної компетентності потрібно визначити критерії для пошуку та відбору лінгвосоціокультурного матеріалу і соціальних ситуацій, а також здійснити добір цього матеріалу.

Формування мовленнєвої компетентності у ПОММ та лінгвосоціокультурної компетентності зумовлюється достатнім рівнем сформованості лінгвістичних компетентностей [4, с. 93].

Лінгвістична компетентність у ПОММ передбачає оволодіння студентами знаннями та вміннями використовувати мовні одиниці (в тому числі терміни) і складається із лексичної, граматичної, семантичної і фонологічної компетенцій. Належний рівень сформованості цих компетентностей дозволить студентам вільно спілкуватися і створювати різні власні монологічні висловлювання в характерних для їх спеціальності академічних і професійних сферах та ситуаціях. Чинна Програма з АМПС для РВМ В2 передбачає, що студенти після закінчення курсу АМПС повинні мати знання [8, с. 10]:

- широкого словникового запасу, у тому числі професійно орієнтованої термінології, яка застосовується в характерних для їх фаху академічних та професійних сферах;
- граматичних конструкцій, які потрібні для чіткого вираження певних понять, розуміння і створення різних текстів, що застосовуються в конкретних академічних та професійних сферах та ситуаціях спілкування;
- мовних форм, характерних для офіційного та розмовного стилю академічного і професійного мовлення майбутніх фахівців.

Сформовані належним чином мовні компетентності мають забезпечити здатність студентів артикуляційно, інтонаційно, лексично та граматично правильно оформлювати свої монологічні висловлювання, що сприятиме взаєморозумінню між учасниками комунікації й досягненню комунікативної мети.

Формування лінгвістичних компетентностей зумовлює відбір мовного матеріалу та створення лексичних та граматичних мінімумів для студентів IV курсу напряму підготовки «хімічна технологія», що потребує, в свою чергу, визначення критеріїв відбору лексичного, фонетичного та граматичного матеріалу. Критерії відбору мають визначатися на основі врахування специфічних особливостей професійної мови, особистісних характеристик і потреб студентів визначеного напряму підготовки [3, с. 183; 8, с. 11; 9, с. 45].

На швидкість і якість формування мовленнєвої, лінгвосоціокультурної та лінгвістичної компетентностей впливає рівень сформованості навчально-стратегічної компетентності [4, с. 95].

Навчально-стратегічна компетентність формується на основі відібраних навчальних і комунікативних стратегій і, згідно чинної Програми з АМПС [8, с. 38], зумовлює здатність студентів:

- навчатися відповідно до самостійно розроблених індивідуальних планів;
- правильно й ефективно користуватися навчальними ресурсами та самостійно здійснювати пошук необхідної інформації;
- компенсувати вербальними і невербальними засобами недоліки у володінні мовою;
- вести облік прочитаного матеріалу;
- виступати з презентаціями та доповідями з професійно орієнтованих питань, враховуючи особливості аудиторію і мету висловлювання;
- користуватись відповідними правилами презентації та стратегіями міжкультурного спілкування під час виступу;

- коментувати таблиці, графіки і схеми;
- розуміти вимоги щодо оцінювання монологічного мовлення та критерії нарахування балів;
- здійснювати самооцінювання в процесі навчання тощо.

Для забезпечення досягнення необхідного рівня сформованості навчально-стратегічної компетентності потрібно навчити студентів користуватися різними навчальними і комунікативними стратегіями в процесі оволодіння професійно орієнтованою іншомовною комунікативною компетентністю, а саме: самостійно організовувати власне навчання, самоусвідомлювати власний стиль навчання, здійснювати самооцінювання та самокорекцію набутих знань, навичок і вмінь; самостійно користуватися словниками та граматичними довідниками для здійснення аналізу і правильного застосування слів, словосполучень та граматичних правил; використовувати техніку визначення ключових слів тексту, його перефразування та відтворення; співпрацювати виконуючи сумісні завдання тощо.

У сучасній методиці навчання ІМіК, крім практичної мети, яка визначає кінцеві вимоги навчання до рівня володіння іноземною мовою і відображає стратегію навчання, цілі навчання, також включають: освітню, пізнавальну і розвиваючу та виховну [1, с. 5; 3, с. 262; 4, с. 90; 8, с. 6]. За І. А. Зимнею [3, с. 262] педагогічна діяльність являє собою виховний і навчаючий вплив викладача на студента, націлений на його особистісний, інтелектуальний і діяльнісний розвиток, одночасно слугуючи основою його саморозвитку і самовдосконалення.

При англomовній підготовці бакалаврів освітні цілі направлені на підвищення загальної культури, на отримання предметних та міжпредметних знань, на оволодіння різними вміннями і навичками, розвиток здібностей до самооцінки та здатності до самостійного навчання; пізнавальні цілі спрямовані на активізацію та розвиток пізнавальних здібностей студентів, на залучення їх до різних видів академічної і професійної діяльності; розвиваючі цілі направлені на розвиток інтелектуальної, емоційної та мотиваційної сфер

особистості, на формування самосвідомості і особистісної рефлексії; виховні цілі – на формування наукового світогляду, відповідальності, толерантності, моральності особистості майбутнього спеціаліста.

В процесі навчання всі цілі повинні реалізовуватись одночасно. Вони є типовими за характером і можуть застосовуватись для різних напрямків підготовки і спеціалізацій. Проте, при визначенні змісту навчання бакалаврів практичні цілі потребують більшої конкретизації відповідно до «академічних і професійних потреб і контекстів»[8, с. 8].

Отже, враховуючи вищезазначене, ми можемо зробити висновок, що запланованим результатом навчання і кінцевою метою навчання англійської професійно орієнтованої монологічної мови студентів IV курсу напряму підготовки «хімічна технологія» є формування професійної комунікативної компетентності студентів у монологічному мовленні як частини їх професійної компетентності. Досягнення цієї мети потребує вирішення наступних завдань:

- формування у студентів професійно орієнтованої мовленнєвої компетентності у монологічному мовленні на рівні B2 – незалежного користувача для використання іноземної мови як засобу спілкування з іноземними колегами і партнерами, що включає формування і розвиток уміння створювати переконливе, логічне і зв'язне усне висловлювання, адекватне ситуації спілкування, націлене на інформування аудиторії, обмін фактичною інформацією або пояснення власної точки зору;
- формування у студентів лінгвосоціокультурної компетентності на рівні незалежного користувача, тобто формування і розвиток умінь створювати переконливе, логічне і зв'язне усне висловлювання, враховуючи специфіку аудиторії, в якій є представники інших культур;
- формування у студентів мовних компетентностей (фонетичної, лексичної та граматичної) необхідних для створення відповідного рівню B2 усного монологічного висловлювання з професійно орієнтованої тематики;

- формування у студентів навчально-стратегічної компетентності необхідної для самостійного планування та організації своєї навчальної роботи, здійснення пошуку інформації, успішної підготовки та виступу з презентацією або доповіддю, користуючись здатністю компенсувати у процесі іншомовного міжкультурного спілкування недостатні знання мови, мовленнєвий і соціальний досвід спілкування.

Визначення цілей і задач навчання англійського професійно орієнтованого монологічного мовлення майбутніх технологів є важливим етапом на шляху до подальшого дослідження особливостей і відбору змісту навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева Л. Е. Методика обучения профессионально ориентированному иностранному языку. Курс лекций : [метод. пособ.] / Л. Е. Алексеева. – СПб. : Филологический фак-тет СПбГУ, 2007. – 136 с.
2. Бориско Н. Ф. Концепция учебно-методического комплекса для практической языковой подготовки учителей немецкого языка (на материале интенсивного обучения). – К.: Издательский центр КГЛУ, 1999. – 268 с.
3. Зимняя И. А. Педагогическая психология. Учебник для вузов. Изд. второе, доп., испр. и перераб. – М.: Логос, 2000. – 384 с.
4. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www/mon/gov/ua/images/files/news/12/05/4455/pdf](http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455/pdf).
6. Ніколаєва С. Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного

- підходу / С. Ю. Ніколаєва // Іноземні мови. – К. : Ленвіт. – 2010. – № 2. – С. 11–18.
7. Освітньо-кваліфікаційна характеристика бакалавра галузі знань 0513 «хімічна технологія та інженерія» напряму підготовки 051301 «хімічна технологія» кваліфікації 3119 «технолог»/ Колектив авторів під заг. керівн. В. І. Голєус. – К.: МОН України (внесено НТУУ "КПІ"), 2012. – 40с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.xtf.kpi.ua/?q=node/111>
 8. Програма з англійської мови для професійного спілкування / [колектив авторів : Г. Є. Бакаєва, О. А. Борисенко, І. І. Зуєнок та ін.]. – К. : Ленвіт, 2005. – 119 с.
 9. Тарнопольский О. Б. Методика обучения английскому языку для делового общения : учебное пособие / О. Б. Тарнопольский, С. П. Кожушко. – К. : Ленвит, 2004. – 192 с.
 10. Тарнопольський О. Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти: Навчальний посібник. – Д.: Вид-во ДУЕП, 2005. – 248 с.
 11. Химическая промышленность сталкивается с дефицитом квалифицированных кадров/ Центр новостей ООН, 27.11.2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/russian/news/story.asp?NewsID=20673#>
 12. Щукин А. Н. Методика обучения иностранным языкам : курс лекций / А. Н. Щукин. – М. : Изд-во УРАО, 2002. – 288 с.
 13. Harmer J. The practice of English language teaching / Jeremy Harmer. – [3rd ed.]. – Essex : Pearson Education Limited, 2004. – 371 p.